

Μνήμων

Τόμ. 24, Αρ. 2 (2002)

Photini Constantopoulou (επιμ.), *The Foundation of the Modern Greek State. Major Treaties and Conventions (1830-1947)*, Υπουργείο Εξωτερικών, Αθήνα 1999

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΟΥΚΟΣ

doi: [10.12681/mnimon.760](https://doi.org/10.12681/mnimon.760)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΛΟΥΚΟΣ Χ. (2002). Photini Constantopoulou (επιμ.), *The Foundation of the Modern Greek State. Major Treaties and Conventions (1830-1947)*, Υπουργείο Εξωτερικών, Αθήνα 1999. *Μνήμων*, 24(2), 462–463. <https://doi.org/10.12681/mnimon.760>

Photini Constantopoulou (έπιμ.), *The Foundation of the Modern Greek State. Major Treaties and Conventions (1830-1947)*, Ύπουργείο Έξωτερικῶν - Ύπηρεσία Ίστορικῶν Ἀρχείων / Καστανιώτης, Ἀθήνα 1999, 189 σ.

Ἐπέλεξα νὰ παρουσιάσω καὶ τὸ βιβλίον ποὺ ἐπιμελήθηκε ἡ Φωτεινὴ Κωνσταντοπούλου γιὰ νὰ δείξω πῶς οἱ ἀρετὲς ποὺ ἐπεσήμανα στὴν ἔκδοση τῶν ἐκθέσεων τοῦ W. Meyer λείπουν ἐδῶ κατὰ προκλητικὸ τρόπο. Στὰ μεθοδολογικὰ, πρῶτα: δὲν ὑπῆρξαν ἐπιστημονικὰ κριτήρια στὴν ἐπιλογή τῶν διπλωματικῶν κειμένων ποὺ δημοσιεύονται. Ἡ σύντομη σημείωση τῆς ἐκδότριας «The Treaties in this volume are not presented in their entirety. The editor has selected articles directly related to the formation of the modern Greek state but also addresses other important issues of Greek historical interest...» (σ. 26), εἶναι γενικόλογη καὶ καθόλου δὲν δείχνει ὅτι τὴν ἀπασχόλησε τὸ πρόβλημα. Φυσικὰ δὲν περίμενε κανεὶς νὰ δημοσιευτοῦν ὅλα τὰ κείμενα καὶ σὲ ὅλη τους τὴν ἔκταση. Περίμενε ὅμως μιὰ στοιχειώδη ἐξήγηση γιὰτὶ ἐπιλέχθηκε αὐτὸ καὶ ὄχι τὸ ἄλλο πρωτόκολλο, αὐτὰ καὶ ὄχι τὰ ἄλλα ἄρθρα μιᾶς συνθήκης. Ἡ ἐκδότρια προτίμησε τὴ σιωπηλή, δηλαδὴ χωρὶς ἐπιστημονικὰ κριτήρια, αὐθαίρετη ἐπιλογή, μέθοδο ποὺ ἤδη ἔχει χρησιμοποιήσει καὶ γιὰ τὴν ἔκδοση τουλάχιστον ἄλλης μιᾶς κατηγορίας δημοσιευμένων κειμένων ἢ ἐγγράφων.¹ Ὁ ὑπότιτλος τῆς ἔκδοσης «Major Treaties and Conventions» ἔβαζε φυσικὰ ἕναν περιορισμό, ἀλλὰ τὸ ζήτημα τῆς ἔκθεσης τῶν κριτηρίων ἐπιλογῆς παραμένει ἀκέραιο.

Ἐνδεχομένως τὸ κενὸ θὰ συμπληρωνόταν ἂν στὰ εἰσαγωγικὰ σημειώματα τῆς ἐπιμελήτριας, τὰ ὁποῖα συνοδεύουν κάθε

ἐκδιδόμενο κείμενο, εἶχαμε οὐσιαστικὴ παρουσίαση τῶν γενικότερων πολιτικῶν καὶ διπλωματικῶν ἐξελιξέων ποὺ ὀδήγησαν στὶς διεθνεῖς αὐτὲς πράξεις. Εἶναι ἀπορίας ἄξιο γιὰτὶ δὲν ἐγίνε χρήση τῶν τόσων σημαντικῶν ἔργων ποὺ διαθέτουμε, ὥστε τὰ συνοδευτικὰ αὐτὰ κείμενα νὰ ἔχουν ἱστορικὴ βαρύτητα. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γράφει κανεὶς γιὰ τὸ Διακανονισμό τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ νὰ ἀγνοεῖ τὸ ἄρθρο τοῦ Ἐλευθέριου Πρεβελάκη² ἢ ἄλλα τουσχετικὰ ἔργα καὶ ἡ μόνη παραπομπὴ νὰ εἶναι στὴν Πολιτικὴ Ἱστορία τοῦ Σπ. Μαρκιζίνης; Ἄν ἡ ἐπιμελήτρια εἶχε διαβάσει τὸ ἄρθρο, ἢ κατὰ ἀντίστοιχο, θὰ ἔγραφε κατὰ ποῦ θὰ μπορούσε νὰ ἐξηγήσει μὲ ποιὲς βασιανιστικὲς διαδικασίες καὶ ποῖα πρωτόκολλα, ποὺ καθόλου δὲν μνημονεύονται,³ φθάσαμε στὸ ἀποτέλεσμα αὐτό. Γιὰ τὸ ἐπίπεδο τῶν σημειωμάτων αὐτῶν, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω πῶς καταλήγει τὸ σχετικὸ μὲ τὴ συνθήκη τοῦ Λονδίνου τῆς 29 Μαρτίου 1864. Ἀφοῦ ἀναφέρεται στὴν αὐξηση τῆς ἐθνικῆς ἐπικράτειας μὲ τὴν προσάρτηση τῶν Ἑπτανήσων, σημειώνεται: «However, the incorporation of the Ionian Islands to Greece also increased the economic bur-

2. «Ὁ Διακανονισμὸς τῆς Κωνσταντινούπολεως (9/21 Ἰουλίου 1832)», *Μνημοσύνη* 5 (1974-1975) 201-283. Ἡ παρουσίαζόμενη ἐδῶ ἔκδοση προφανῶς ἀγνοεῖ τὴ διαφορὰ τῶν ἡμερολογίων καὶ παραπέμπει ἀσχολίαστα στὸ νέο, ὡστόσο κάποια γεγονότα στὴν Εἰσαγωγὴ δίδονται μὲ τὸ παλαιό.

3. Τὸ πρῶτο ἐδῶ δημοσιευμένο πρωτόκολλο ἀντιλεῖται ἀπὸ τὴ συλλογὴ διεθνῶν πράξεων ποὺ ἀφοροῦν στὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία τίς ὁποῖες ἐξέδωσε ὁ Gabriel effendi Noradounghian. Στὸ ἴδιο ὅμως τόμο ὑπάρχουν καὶ ἄλλες διεθνεῖς πράξεις σχετικὲς μὲ τὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὴν περίοδο 1826-1832, ἡ ἅπλῃ καὶ μόνο ἀνάγνωση τῶν ὁποίων θὰ ἐπέτρεπε κάποια συνειδητοποίηση ὅτι οἱ ἐξελιξέες ἦταν τουλάχιστον πολὺπλοκές.

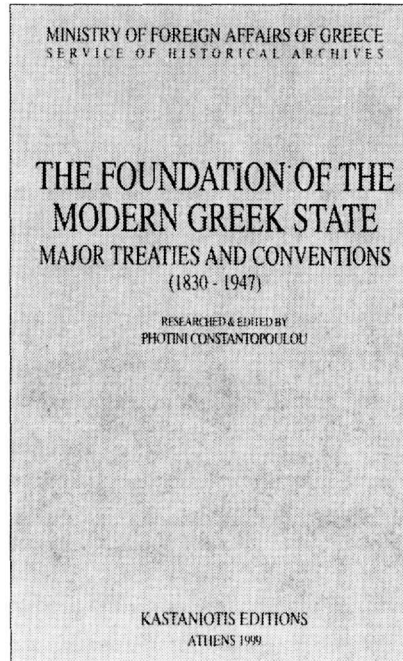
1. Βλ. τίς σχετικὲς ἀντιρρήσεις τῆς Ρίνας Μπενβενίστε («Περὶ ἀρχείων, Ἑβραίων, ἱστορίας καὶ πολιτικῆς», ἔφημ. *Ἀόγη*, 14.1.2001) γιὰ τὸ δημοσίευμα: *Documents on the History of the Greek Jews...*, ἐπιμέλεια: Φωτεινὴ Κωνσταντοπούλου - Θ. Βερέμης, Ύπουργεῖο Ἑξωτερικῶν/Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν/Καστανιώτης, Ἀθήνα 1998.

dens of the Greek State». Γενικά, σὰ σημειώματα αὐτά, πὸν καλύπτουν μερίζονα θέματα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας τοῦ 19ου καὶ 20οῦ αἰώνα, ὑπάρχουν 5-6 μόνο παραπομπές σὲ ἄλλα δημοσιεύματα. Ἀπὸ ποῦ ἀντλεῖ αὐτὴ τὴν αὐτοπεποίθησιν ἢ κυρία Κωνσταντοπούλου καὶ ὁμιλεῖ περὶ παντὸς χωρὶς νὰ ἀναφέρεται σὲ βασικὰ ἔργα; Ἀπὸ βαθύτερη γνώση, περιφρόνησιν τῆς δουλειᾶς καὶ τῆς γνώμης τῶν ἄλλων ἢ ἀπὸ ἄγνοια;

Τὰ ὅσα γράφει στὴν Εἰσαγωγὴ ἐπιβεβαιώνουν τὶς χειρότερες ὑποθέσεις. Καὶ ἐδῶ, σὲ ἓνα κείμενο 12 σελίδων, παρουσιάζεται ἀξιοματικὰ ἢ πολιτικὴ καὶ διπλωματικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. Οἱ πραγματικὲς παραπομπές εἶναι τέσσερις μόνο καὶ γιὰ λόγους πληροφορικῶν (στὸν Κ. Παπαρηγόπουλο, γιὰ παράδειγμα, γιὰ νὰ μάθουμε πόσα στρατεύματα εἶχε ὁ Ἰμπραήμ ὅταν ἀποβιβιάστηκε στὴν Πελοπόννησο). "Ο,τι ἡ νεοελληνικὴ ἱστοριογραφία παρήγαγε τὰ τελευταῖα χρόνια, γιὰ νὰ περιοριστῶ μόνον σ' αὐτά, λείπουν τελείως ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ διάγραμμα. Ἀπροκάλυπτα λέγεται ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ἄρχισε τὴν 25ῃ Μαρτίου 1821 ὅταν ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ὕψωσε τὴ σημαία τοῦ ἀγῶνα· ἢ ὅτι στὴ διάρκεια τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, «secret schools in which young Greeks were taught by the clergy functioned at night in churches». Σὲ σχέσιν μὲ τὸ πῶς φθάσαμε στὴν ἔξωσιν τοῦ Ὀθῶνα ἢ τὴν ἐμπλοκὴ τῶν μεγάλων δυνάμεων στὶς ἑλληνικὲς ὑποθέσεις ἢ τὴν πολιτικὴν τοῦ Βενιζέλου κλπ. σπάνια βρῆκα κάτι πὸν νὰ μὴν εἶναι ἀπελπιστικὰ γενικευτικὸ, κοινὸς τόπος καὶ εὐρύτατα γνωστὸ ἀντίθετα παρατήρησα τὴν ἑλλειψὴ καθ' ἕνα ἀναφορᾶς στὴν Κατοχὴ καὶ τὴν Ἀντίστασι. Τέτοιαι παραλείψεις εἶναι ἀκόμη πῶς ἐμφανεῖς στὸ χρονολόγιον μὲ τὸ ὅποῖο κλείνει ὁ τόμος, συνταγμένον κι αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἐπιμελήτρια (π.χ. ἀναφορὰ στὴν ἔναρξιν τοῦ «πρώτου γύρου» τοῦ Ἐμφυλίου Πολέμου τὸ 1943, ἀλλὰ καμία μνεία τῶν Δεκεμβριανῶν ἢ τῆς ἔναρξιν τοῦ Ἐμφυλίου (1947), ἐνῶ ὑπερβολικῶς, συγκριτικὰ, εἶναι οἱ μνείαι τῆς κυβερνητικῆς δράσεως τοῦ

Γ. Παπανδρέου τὸ 1944). Μὲ τὸν ἴδιον ἑλλιπῆ τρόπο ἀντιμετωπίζονται καὶ οἱ ἄλλαι περιόδοι τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ παρούσα ἐκδοσις θὰ κυκλοφορήσῃ εὐρύτερα καὶ ὄχι μόνον σὲ ἑλληνικοὺς κύκλους, ἀφοῦ εἶναι στὰ ἀγγλικὰ. Ἀλλὰ τίθεται, νομίζω, ἓνα σοβαρὸ ζήτημα: ποιά εἰκόνα γιὰ τὸ ἐπίπεδον τῆς ἑλληνικῆς ἱστοριογραφίας προκύπτει ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τῆς Ἰπηρεσίας Ἱστορικῶν Ἀρχείων τοῦ Ἰπουργεῖου Ἐξωτερικῶν. Ἡ

ἱστορικὴ διάστασις τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι δημόσια ἐγείρει κάποιαι προϋποθέσεις ἐπάρκειας ὅσων μετέχουν, καὶ μάλιστα σὲ διευθυντικὸ ἐπίπεδο, στὸ σχεδιασμὸ τῆς ἀρχεϊακῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἱστορικῆς ἀξιοποίησης τῶν τεκμηρίων πὸν τὸ πλοῦσιον αὐτὸ ἀρχεῖον περιέχει. Τὰ ὅσα ὁμοῦ διαπίστωσα διαβάζοντας τὸ βιβλίον πὸν παρουσίασα μὲ ἀναγκάζουν δυστυχῶς νὰ ἰσχυριστῶ ὅτι δὲν κάλυπταν στοιχειωδῶς τὶς ἀπαιτήσεις μιᾶς ἱστορικῆς ἐκδόσεως καὶ μιᾶς ἱστορικῆς γράφης.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΟΥΚΟΣ